

mindez így tipikusan és plakátszerűen hat, de nem a költőnél, mert épp abban jelentkezik nála a szegénység felfogásában a *hangváltás*, hogy mindez a pusztán lét, minden világok közül, az egyetlen. („Talán örökké menned kell, hogy ki tudj érni innen. Haragos vidék. Csukott száj. Borúség.“) Ha a peremére kerül s ki ne próbálna innen kimenekülni, mi egyéb az egyén és a társadalom története, mint a szegénységtől való menekülés különböző formáinak a története!? Ő azonban ha a peremére kerül, őszinte mély visszavágyással néz vissza, olyan széles, szívről fakadó szólammal, repeséssel és kipirulással vágyódva szegénysége haragos ölére, mint legalábbis Provence daltelt mezőire. Ezek a visszavágyó, a szegénység mellett hitet tevő versei a legjellegzetesebbek. Ezekben látható közösségre lelése, közösség háttere s szóval száján az általános sors. Viszont ez a „régén szerzett nyomoruság“ nemcsak „elringat“ verseiben költőt, olvasót, hanem „meg“ is „renget“ s e rengetéséből egy költészetünk hagyományaiból ismert nekikeseredés hangja csap ki néhol vádlón és fenyegetőn, azzal a fordulatos artisztikummal, amit jó ösztönrel nevelt részint balladáink, részint Adyn áthevült kurucos, virágénekes formanyelvén.

Költő jelentkezett. Fogadjuk örömmel. (G. G.)

RÉGI BÍRALATOK: ENGELS BALZAC REALIZMUSARÓL. Margaret Harkness, termékeny angol regényíró, ki könyveiben a londoni külvárosok és a manchesteri gyárak szomorú világát festette meg, elküldötte *City-Girl* című regényét Engelsnek. Engels levélben irt bírálatát elvi jelentősége miatt mindenképp a mai olvasó elé tartozik.

„Elbeszélésében, — írja Engels — realista valóságossága mellett főként a benne megnyilvánuló igazi művészhez méltó merészség lepette meg. Nemcsak az a mód tetszik, ahogy a Údvahadseregről beszél, nemtörődve ennek az intézménynek általánosan elismert tiszteletreméltóságával; igaz, ebből a könyvből fogják azt is megtudni legelőször, hogy miért talál az Údvahadsereg oly nagy támaszra a tömegekben. Hanem főként az az egyszerű forma, amit könyve cselekményének ad. Maga a történet régi, nagyon régi: munkásleány, akit elcsábít a középosztályhoz tartozó fiatalember. Középszerű író itt arra törekedne, hogy mesterséges bonyodalmakkal és díszítésekkel leplezze a mese megszokottságát, ami természetesen nem sikerülhet. Őn azt hitte, hogy elmesélheti ezt a régi történetet, mert előadásának valóságosságával újjá tudja tenni.

Ha mégis akad regényén valami kivetni való, úgy csak az a tény lehet, hogy elbeszélése nem eléggé realista. Véleményem szerint a realizmus nemcsak a részletek pontosságát követeli meg, hanem jellegzetes alakok ábrázolását jellegzetes helyzetekben. Az őn jellemei eléggé tipikusak abban a mértékben, ahogy Őn alakítja ki őket, de nem mondhatjuk ugyan ezt az őket körülvevő és mozgóató körülményekről. A *Nagyvárosi leány*-ban a munkásság, mint valami magával tehetetlen és önmagán segíteni képtelen tömeg jelenik meg, mely csak meg sem kísérli, hogy tegyen valamit. Ha történnék is kísérletek, hogy kiszakítsák az elbutító, elernyesztő nyomoruságból, azokat mind kívülről, felülről kezdeményezik. Ez a leírás helyes lehetett 1800, 1810 körül, Owen és Saint-Simon idejében, de nem helyes most, 1887-ben. Mindaz, ami a tömegek viselkedésében azóta megváltozott, a történelemhez tartozik és így igényt tarthat arra, hogy a realizmusban helyet találjon.

Távol áll tőlem az a szándék, hogy azért illegsem szemrehányással, mert nem tisztán szocialista regényt irt (irányregényt, ahogy mi, németek mondjuk), ahol az író saját politikai és társadalmi nézeteit dicsőíti. Egyáltalában nem erre gondolok. A műalkotásnak annál jobb, minél in-

kább rejtve maradnak alkotójának (politikai) nézetei. A realizmus, amiről én beszélek, az író nézeteitől függetlenül nyilvánul meg. Engedje meg, hogy ezt példával magyarázzam. Balzac, akit a realizmus összehasonlíthatatlanul nagyobb mesterének tartok, mint az összes Zolákat *passés, présents et à venir*, a Comédie humaineben a francia *société* (és különösen a *monde parisien*) csodálatosan realista rajzát adja, azáltal, hogy szinte évről-évre folytatódó erkölcskrónika formájában leírja azt a mind növekedő nyomást, amit a föltörekvő polgárság 1816 és 1848 között az 1815 után (*tant bien que mal*) újjáalakult nemességre gyakorolt, amely a lehetőség mértékében újból felemelte a *vielle politesse française* zászlaját. Leírja, hogyan pusztultak el ennek, az általa példásnak tartott társaságnak utolsó maradványai is lassan, a pénzvilág mindent elárasztó közönséges parvenüivel szemben, vagy hogyan hasonultak hozzájuk; hogyan engedte át a teret a *grande dame*, aki házastársi hűtlenkedéseivel csupán tökéletesen alkalmazkodott ahhoz a módhoz, ahogy fölötte rendelkeztek a házasságban, a polgárnőnek, aki azért szerez magának férjet, hogy pénze legyen s toalettjei. Elkörül a központi kép körül helyezi el Balzac az egész francia társadalom történetét, amelyből többet tanultam, még a gazdasági részletkérdésekre vonatkozólag is, (például a valóságos és személyes birtok újból való felosztása a forradalom után) mint a kor összes mesterségbeli történészeinek, közgazdászainak és statisztikusainak könyveiből egybevéve. Balzac politikailag legitimista volt, ez kétségtelen, nagy műve szakadatlan gyászdal a magas társaság feltartóztathatatlan pusztulása fölött, rokonszenve a halálra ítélt osztályt kíséri. De, mindennek ellenére, gunya sohasem maróbb, iróniája sohasem keserűbb, mint amikor épen azokat az arisztokratákat, azokat a férfiakat és nőket mozgatja, akik iránt olyan mély rokonszenvet érez. És, néhány vidéki típus-tól eltérve, az egyetlen embercsoport, amelyről leplezetlen csodálattal beszél, legelkeseredettebb politikai ellenfeleinek, a Cloître Saint Merry-i republikánusok csoportja, akik ebben az időszakban, 1830-1836 között, valóban a néptömegek képviselői voltak. A realizmus egyik legragyogóbb győzelmének és az öreg Balzac legkiemelkedőbb sajátosságának tartom, hogy kénytelen volt, saját osztályszimpátiái és politikai előítéletei ellenére, előítéleteivel ellentétes irányba haladni; hogy meglátta szeretett arisztokratáinak kikerülhetetlen bukását, hogy úgy írta le őket, mint akik nem érdemelnek különbsort; hogy a jövő embereit ott találta meg, ahol azok tényleg voltak.“

A KORUNK HIREI

A hó folyamán jelenik meg Fábry Zoltán új könyve FEGYVER S VITÉZ ELLEN címen. Megrendelések a szerző címére: Stos (via Kosice) küldendők.